



**Malmö högskola**  
Lärande och samhälle

Läraryrket  
Barn Unga Samhälle

**Examensarbete**  
15 högskolepoäng på grundnivå

## Konflikter och demokrati i förskolan

En studie om hur pedagoger agerar i konflikter och barns perspektiv  
på konflikter

Conflicts and democracy in pre-school

A study on how teachers act in conflict situations and children's perspectives  
on conflicts

**Emma Nilsson**

Lärarexamen 210hp  
Barndoms- och ungdomsvetenskap  
2011-11-24

Examinator: Anne Harju  
Handledare: Jutta Balldin



# Abstrakt

Emma Nilsson (2011) *Konflikter och demokrati i förskolan, en studie om hur pedagoger agerar i konflikter och barns perspektiv på konflikter*. Lärarutbildningen: Malmö Högskola.

I denna studie problematiseras huruvida konflikthantering i förskolan utgår från demokratiska värderingar. Syftet är att studera hur pedagoger förhåller sig till barn i konflikter samt barns perspektiv på konflikter. Studien utgår från en kvalitativ metod. Empiri har samlats in med hjälp av videoobservation samt grupp- och samtalsintervju. Frågeställningar studien utgår från är: *Hur hanterar pedagoger konflikter i förskolan dels mellan pedagogerna och barnen men även i relation till barnens konflikter? Hur upplever förskolebarn att pedagoger agerar i konflikt? Hur vill barn att pedagoger ska agera i konflikter? Används demokratiska värden för att lösa konflikter?* Resultatet tyder på att pedagogerna har ett auktoritärt förhållningssätt i konflikterna med barnen, det finns ett tydligt maktutövande från pedagogernas sida. Barnen bekräftar detta och i samtalen kommer det fram att pedagogerna skäller, använder sig av uttryck som ”aja baja” medan barnen vill att pedagogerna ska använda ”fin” röst när det kommer till konflikter och tillsägningar.

**Nyckelord:** Barns perspektiv, demokrati, förskola och konflikt



# Innehållsförteckning

<b>1. Inledning</b> .....	<b>6</b>
<b>2. Syfte och frågeställning</b> .....	<b>8</b>
<b>3. Forskningsöversikt och teoretisk förankring</b> .....	<b>9</b>
3.1 Demokrati – inflytande och delaktighet.....	9
3.2 Konflikt .....	10
3.3 Varför uppstår konflikter mellan barn eller mellan barn och vuxna.....	10
3.4 Demokratiskt förhållningssätt i samspel med barn .....	11
3.5 Maktens betydelse i konflikter.....	12
3.6 Pedagogers barnsyn och dess betydelse för barn.....	12
3.7 Barns perspektiv och barnperspektiv .....	13
<b>4. Metod</b> .....	<b>14</b>
4.1 Studien och kvalitativ undersökning.....	14
4.2 Icke deltagande videoobservation.....	14
4.3 Grupp- och samtalsintervju med ostrukturerade intervjufrågor.....	15
4.4 Faktorer som kan påverka grupp- och samtalsintervju och videoobservationer.....	15
4.4.1 Intervju .....	15
4.4.2 Videoobservation .....	16
4.5 Urval .....	16
4.6 Etiska överväganden .....	17
4.7 Genomförande.....	18
<b>5. Resultat och analys</b> .....	<b>19</b>
5.1 Hur bemöter pedagoger konflikter och hur upplever barnen sig bli bemötta? .....	20
5.1.1 Vem har rätt att tala.....	20
5.1.2 Språkets makt och innebörd.....	22
5.1.3 ”Aja baja” .....	24
5.1.4 Falsk demokrati .....	24

5.1.5 ”Skrik pedagogik” .....	26
5.1.6 Bestraffning.....	27
5.2 Hur vill barnen att pedagogerna ska agera i konflikter? .....	30
5.3 Sammanfattning .....	32
<b>6. Slutdiskussion.....</b>	<b>33</b>
6.1 Diskussion om genomförande och metodval.....	34
6.2 Förslag på fortsatt forskning.....	35
<b>7. Referenser .....</b>	<b>36</b>

Bilaga 1. Skriftlig information till föräldrar

Bilaga 2. Konfliktsaga

# Förord

Jag vill tacka alla barn och pedagoger som medverkat i studien. Till alla er som läst, gett mig respons och motiverat mig under studien, tack. Jag vill även tacka min handledare Jutta Balldin för hennes handledning.

Emma Nilsson 2011-11-24

# 1. Inledning

”Fröken säger: man får inte slåss, nu måste du gå till bänken”

(Mats, fem år)

Detta citat är taget ur studien och beskriver hur en pojke upplever att pedagogen agerar i en konflikt. Stämmer detta agerande från pedagogens sida överens med förskolans styrdokument? I förskolan ska pedagoger enligt Läroplanen för förskolan, Lpfö98 (reviderad 2010), arbeta aktivt med samspel mellan barn, stödja dem i konflikthantering och förespråka respekt för varandra utifrån samhällets gemensamma demokratiska värderingar (Lpfö98, 2010). Denna studie fokuserar på hur pedagoger använder sig av demokrati och demokratiska värderingar i konflikter med barn, samt barns perspektiv på konflikter. Lars Persson skriver i sin avhandling att pedagoger har en viktig roll när det kommer till demokratiutveckling i förskola och skola. Pedagoger arbetar nära barn och de har en avgörande roll när de utbildar framtidens samhällsmedborgare (Persson, 2010:15).

Intresset för demokrati och konflikter i förskolan har vuxit fram utifrån de erfarenheter jag har från förskoleverksamhet, mina yrkesår som barnskötare, verksamhetsförlagd utbildning samt studier inom lärarutbildningen. Från tidigare erfarenhet har jag upplevt att konflikthantering mellan barn inte tas på allvar eller arbetas aktivt med. Det läggs enligt min erfarenhet mer kraft på att arbeta aktivt med språk eller matematik. Det är viktigt att arbeta med ett demokratiskt förhållningssätt i förskolans alla delar, då även i konflikter. Konflikter är något som ibland tas förgivet och en del pedagoger löser konflikter för barn. Konflikter är en central del av barns vardag och finns i alla sammansatta grupper människor, barn som vuxna. Elisabeth Arnér menar att ingen kan leva ett liv utan konflikter och konflikter behövs för att vi ska utvecklas tillsammans (Arnér, 2009:41). Konflikter och demokrati utgör en intressant problematik och barn behöver vuxna som kan stötta dem i konflikter och på ett demokratiskt vis ge barn verktyg för att kunna hantera konflikter. Förskolans läroplan (reviderad 2010) genomsyras av demokratiska värderingar. Citatet nedan är hämtat från Läroplanen för förskolan 98 (reviderad 2010) och understryker vikten av att arbeta med demokratiska värderingar i förskolans *alla* sammanhang.



Vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är vuxna viktiga som förebild. Verksamheten ska bedrivas i demokratiska former och därigenom lägga grunden till ett växande ansvar och intresse hos barnen för att de på sikt aktivt ska delta i samhällslivet. (Lpfö98 reviderad 2010:4)

För att försöka förstå barns vardag belyser denna studie pedagogers förhållningssätt i konflikter i förhållande till barns perspektiv på konflikter. Jag anser att barns perspektiv ska vara en central del av förskolan och att barns olika perspektiv är viktiga för hur förskoleverksamheten byggs upp. Barns åsikter kan till exempel belysas genom samtal för att synliggöra deras idéer och tankar. Barns röster, perspektiv och tankar måste uppmärksammas och förstås för att pedagoger inom förskolan ska kunna skapa en bra och trygg lärandemiljö.

## 2. Syfte och frågeställning

Studiens syfte är att undersöka hur pedagoger praktiskt förhåller sig till barn i konflikter och om de utgår från förskolans demokratiska värden. Vidare är syftet att försöka belysa och förstå barns perspektiv på konflikter i förskolan.

### Frågeställningar:

- Hur hanterar pedagoger konflikter i förskolan, mellan dem och barnen och i relation till barns konflikter?
- Hur upplever förskolebarn att pedagoger agerar i konflikt?
- Hur vill barn att vuxna/pedagoger ska agera i konflikter?
- Används demokratiska värden för att lösa konflikter?

### 3. Forskningsöversikt och teoretisk förankring

Det finns mycket litteratur och forskning om demokrati och konflikter som individuella och enskilda fenomen, däremot saknas forskning om demokrati i relation till konflikt, inte minst inom förskolan och i förhållande till yngre barn.

#### 3.1 Demokrati - inflytande och delaktighet

Birgitta Jonsson och Klas Roth definierar begreppet demokrati och framhåller att individer har rätt att bestämma över sina liv och att folket kollektivt styr genom att välja ut representanter. En *utvecklande demokrati* utgår från människors utveckling och inflytande till exempel på arbetsplatser samt att människor ska ta ansvar och bli självständiga. Med ett demokratiskt förhållningssätt i utbildning blir demokratiutvecklingen meningsfull för individen (Jonsson & Roth, 2003:96–97). Inflytande och delaktighet är två begrepp som upprepade gånger lyfts i förskolans läroplan 98 och som är kopplat till demokratibegreppet (reviderad 2010). Elisabeth Arnér utvecklar dessa två begrepp och menar att barn som ges möjlighet till *inflytande* kan påverka sin tillvaro och det resulterar i att barnens erfarenheter och idéer skapar innehållet i verksamheten. *Delaktighet* är när barn får komma till tals inom ramen för det som redan är förutbestämt av vuxna. Hon menar vidare att pedagogers maktposition har stor betydelse då pedagogerna är de som ger barnen förutsättningar till demokrati, inflytande och delaktighet (a.a:14).

För att ett samhälle ska anses demokratiskt finns det förväntningar på att samhällsmedborgarna ska sträva efter jämlikhet, frihet, solidaritet, rättvisa, öppenhet, ömsesidighet, diskussion och ansvar (Persson, 2010:28). Persson menar vidare att makthavare som vill bjuda in människor till diskussion och inflytande men som redan har förutbestämt beslut om vad som skall göras eller beslutas oavsett deltagares tankar och åsikter, förlorar den demokratiska processen och skapar skendemokrati (a.a:31). Jonsson och Roth vidhåller också att när vuxna ger barn rätt att välja men strikt utifrån den vuxnes ramar får barn ingen kontroll över det som sker trots att den vuxna erbjuder barnet inflytande och delaktighet (Jonsson & Roth, 2003:82).

## 3.2 Konflikt

Begreppet konflikt kommer från latinets *conflictus* och betyder sammanstötning eller tvist. Arne Maltén sammanfattar betydelsen av begreppet konflikt:

En konflikt uppstår vid en sammanstötning, en kollision eller annan oförenlighet mellan mål, intressen, synsätt, värderingar, grundläggande behov eller personlig stil.  
(Maltén, 1998:145)

Andrzej Szklarski har studerat polska och svenska barns medvetande om konflikter och menar att konflikter finns på alla samhällsnivåer och i olika gruppkonstellationer. Konflikter kan framkomma i interaktion mellan människor och han menar att konflikter inte är nödvändiga i samspel mellan människor men kan vara svåra att undvika (Szklarski, 1996:45–48). Konflikter bör varken ses som något positivt eller negativt men kan uppfattas som en negativ känsla, skapa otrygghet beroende på hur konflikten bemöts och hanteras. Konflikter kan göra människor starkare och bidra till att de utvecklas positivt (a.a:50). Maltén betonar vikten av att konflikter måste bearbetas och belysas annars kan personerna i fråga känna oro och irritation. Vuxna kan i konflikter utgå från sin livserfarenhet men barn som inte har samma mängd erfarenhet kan bli sårbara i konflikter (Maltén, 1998:147–150).

## 3.3 Varför uppstår konflikter mellan barn eller mellan vuxna och barn?

Szklarski menar att några av orsakerna till att konflikter uppstår mellan barn eller mellan barn och vuxna är *principrelaterade* orsaker. Vilket innebär att barn blir anklagade och kränkta genom lögner, svek, förtal, fusk, fjäsk och trots. *Integritetsrelaterade orsaker* är när barn blir förolämpade genom till exempel, maktutövning, anklagelser, utnyttjade, aggression och hämning. *Objektrelaterade* orsaker är när barn är oense om föremål, eller ett föremål som tillhör någon annan. *Individrelaterade* orsaker är när barns individuella egenskaper ifrågasätts och *situationsrelaterad* orsaker är missförstånd och misstolkningar (Szklarski, 1996:83–103). Szklarski menar att konflikt kan hanteras på tre olika sätt. *Offensiv konflikthantering* innebär att personen inte tar hänsyn till andra i konflikten och vill se sin egen fördel. *Defensiv*

*konflikthantering* är att undvika konflikter genom att undvika konfrontation. *Enande konflikthantering* innebär att parterna utför meningsutbytande som förutsätter att de kommer fram till en lösning (a.a:109-124). Fanny Jonsdottir belyser att förskolan är en social arena där barn möts med olika erfarenheter och utvecklar ett grundläggande samspel med andra barn och vuxna. Deras sociala färdigheter utmanas till exempel som empatisk handlingsförmåga och uttrycksätt för egna känslor. I konflikter utmanas barnens egna föreställningar i samspel med andra (Jonsdottir, 2007:17). Vidare menar hon att konflikter kan uppstå när barn inte blir delaktiga i ett sammanhang med andra barn och blir de inte insläppta i leken skapar detta utanförskap och konflikter (a.a:54).

### **3.4 Demokratiskt förhållningssätt i samspel med barn**

Balli Lelinge beskriver att skolväsendet inte ska undervisa i demokrati utan att undervisningen ska innehålla ett demokratiskt förhållningssätt. Detta hänger samman med att barn som får uppleva demokrati också kan leva efter dessa förhållanden (Lelinge, 2010:44). Jonsson och Roth bekräftar Lelinges tes om att det finns en problematik när elever inte får lära sig om demokrati i handling utan som abstrakt kunskap (Jonsson & Roth, 2003:310). Vidare lyfter de fram betydelsen av att ett demokratiskt samtal präglas av möjligheterna att inte bara tala och bli hörd utan man ska även lära sig att lyssna, vara öppen för oliktankande och ta till sig det som någon annan talar om (a.a:62). Szklarski framhåller att pedagogers tolkning av demokratibegreppet genomsyrar deras förhållningssätt till arbete och verksamheten (Szklarski, 1996:49). Hillevi Lenz Taguchi och Ann Åberg beskriver vikten av att arbetslag bör diskutera innebörder av vad demokrati är och vilka olika perspektiv och åsikter som pedagoger har (Lenz Taguchi & Åberg, 2007). Vidare belyser Jonsson och Roth att lärare och elever bör känna till hur demokrati fungerar så att det följs upp i arbetssättet (Jonsson & Roth, 2003:150).

### **3.5 Maktens betydelse i konflikter**

När en människa utövar makt mot någon, med andra ord anser sig kunna bestämma över andra, kan det uppfattas som identitetskränkande. Detta förekommer mellan barn men även mellan vuxna och barn (Szklański, 1996:91). Skamkänslor är vanliga i barn-vuxen konflikt då vuxna anses ha mer makt, bättre position och att barn kan uppleva att det är pinsamt att vara i konflikt med en vuxen. Även hjälplöshet är en känsla som barn kan erfara när de är i konflikt. Framförallt när en vuxen är inblandad för då upplever barn i större utsträckning att de inte kan påverka sin situation (a.a:138-139). Barn i Szklańskis studie framhåller att när en lärare ryter till känns detta förödmjukande (a.a:142). Erik Sigsgaard har i sin studie belyst fenomenet *utskälld* i dansk förskola, där det enligt Sigsgaards studie framkom att det anses naturligt att vuxna skäller på barn, men han frågar sig hur naturligt det skulle vara att skälla ut en vuxen? Sigsgaard menar att detta har med maktförhållanden att göra. Bara för att barn inte har vuxnas erfarenhet, betyder inte detta att de är mindre värda eller inte är i behov av respekt. Ett av misstagen många vuxna gör är att misstro barnet innan de ens försökt att sätta sig in i barnets situation (Sigsgaard, 2003:11). Detta ojämna förhållande mellan pedagog och barn är alltid en utmaning för pedagogen. Pedagoger behöver ständigt utveckla sin förståelse för barnet och utmana sina egna kunskaper och värderingar (Persson, 2010:66).

### **3.6 Pedagogers barnsyn och dess betydelse för barn i förskolan**

Föreställningen om vad och vem ett barn är, hur de utvecklas och lär har betydelse för hur pedagoger agerar mot och med barn. Demokrati, inflytande eller delaktighet är inte självklart för alla människor. Vuxnas förhållningssätt och barnsyn spelar roll för barn (Arnér, 2009:37). Gunilla Dahlberg, Peter Moss och Alan Pence nämner olika konstruktioner om vuxnas antagande om vad ett barn är och kan bli. Till exempel det *tomma barnet* som saknar kunskap och identitet och barnet vars utveckling förstås utifrån *stadieteorier*, det vill säga att barn utvecklas enligt abstrakta föreställningar om vad ett barn är och blir. Dessa två konstruktioner skapar bilden av ett barn som inte kan förändras, är passivt och outvecklat. Loris Malaguzzi, grundare av Reggio Emilia-filosofin använder begreppet medkonstruktör, och med det menar han att barn är

medkonstruktörer av kunskap, kultur och egen identitet. Malaguzzi beskriver en konstruktion av barn som, ”Rikt på möjligheter, starkt, kraftfullt, kompetent” (Dahlberg, Moss & Pence, 2001:69–77). Dessa konstruktioner av barn och dess förmågor hänger ihop med hur pedagogers barnsyn förankras i det pedagogiska arbetet i förskolan.

### **3.7 Barns perspektiv och barnperspektiv**

Arnér (2009) och Arnér och Tellgren (2006) menar att det finns många anledningar till att pedagoger bör intressera sig för barns situation och förståelse för barn i förskolan samt se barns perspektiv på händelser. De menar vidare att barn som får komma till tals och blir hörda är med i en demokratiprocess och detta kommer på sikt att påverka hur barn bemöter andra (Arnér & Tellgren, 2006:28). De två perspektiven, *barns perspektiv* och *barnperspektiv* illustrerar Arnér. Hon frågar sig om vuxna utgår från barnen eller från hur vuxna tror att barn upplever situationer. *Barnperspektivet* är när vuxna väljer att se en händelse utifrån hur de tror att barnen tycker eller upplever en situation. *Barns perspektiv* är att utgå från barnet, deras synvinkel och val utifrån en händelse. Vidare menar Arnér att pedagoger måste sätta sig in i barns livsvärld för att förstå och synliggöra barns perspektiv, det som intresserar barnen och försöka se barns perspektiv i olika situationer (Arnér, 2009:29-30). I möten med barn är det viktigt att varje möte är genuint, obestämbar och förutsättningslöst (a.a:32). Eva Johansson skriver att enligt läroplanen ska barn aktivt delta och ta ställning i konflikter, demokrati och respektera varandra oavsett ålder, detta är alla förskolebarns rättigheter (Johansson, 2001:19). Pedagogers sätt att förstå barnen kan begränsa barn utifrån hur vi ser på barn och som pedagog bör vi ha en öppenhet och se barn utifrån olika dimensioner. Johansson menar vidare att vi måste utgå från barns livsvärld och vi behöver förstå de olika situationer där barnet befinner sig. Detta för att vi ska skapa förståelse för de barn vi möter och detta spelar roll för vilka möjligheter barn får (Johansson, 2001:21-28).

## **4. Metod**

För att få svar på studiens frågeställningar används två olika observationstekniker. Den ena är videoobservation för att dokumentera och synliggöra pedagogernas praktiska handlande i konfliktsituationer. Den andra är grupp- och samtalsintervju utifrån en konfliktsaga med barnen, som dokumenteras med hjälp av videoinspelning.

### **4.1 Studien och kvalitativ undersökning**

Studien genomförs på en förskoleavdelning och studien är bunden till sammanhanget och därmed inte generaliserbar. Istället går den in på djupet av det som framkommer på denna plats och i detta specifika sammanhang (Stukát, 2005:33).

Detta är en kvalitativ studie där möjligheter ges i samtal med barnen att ställa följdfrågor och gå på djupet. Syftet med kvalitativ forskning är att upptäcka och försöka förstå vilka händelser eller mönster som framträder inom det specifika området (a.a:34). En kvalitativ studie innebär att forskaren försöker skapa förståelse för sambandet mellan individen och gruppen samt bakomliggande föreställningar (Hartman, 1998:239).

### **4.2 Icke-deltagande videoobservation**

Observationerna av pedagogernas förhållningssätt i konflikter dokumenteras med videokamera och observationerna är icke-deltagande från min sida. Medvetenhet finns om att videoobservation kan vara hämmande för gruppen som studeras men tydliga samtal har förts om hur observationen kommer gå till för att de observerade pedagogerna ska känna sig bekväma. Barnen tyckte det var spännande att bli filmade och videokameran ifrågasattes aldrig. Stukát beskriver att fördelarna med videoobservationer är att man har möjlighet att fånga det verbala i händelsen men också kroppsspråk och gester (Stukát, 2005:49-50).



### **4.3 Grupp- och samtalsintervju med ostrukturerade intervjufrågor**

Barnsamtalen bygger på och utgår från en saga som utspelas med hjälp av handdockor. Sagan handlar om två barn som i leken blir oense, ett av barnen slår den andre och vad händer då när fröken kommer? (Bilaga 1). Sagan har inte något förutbestämt slut, utan barnen är med och diskuterar vad som händer och hur konfliktsagan slutar. Doverborg och Pramling framhåller att detta är en bra teknik för att styra in barnet på ett spår som sedan avslutas med att de själva berättar fritt och öppet (Doverborg & Pramling, 1999:38). Anledningen till att det inte finns ett bestämt slut på sagan är för att enbart barnens tankar ska belysas. Barnen får god tid på sig att fundera enskilt och/eller tillsammans.

Ostrukturerade intervjuer är valda för att samtalet inte ska vara styrt utifrån förutbestämda frågor. Stukát belyser att det är viktigt att den som intervjuar ser till att studiens utgångspunkt täcks in men att det är samtalet som är i fokus (Stukát, 2005:39). Vidare belyser han att vikten av att ställa följdfrågor är centralt i denna typ av intervju för det kan ge djupare och tydligare svar. Denna metod är anpassningsbar utifrån samtalets gång (a.a:38–39).

## **4.4 Faktorer som kan påverka grupp-och samtalsintervju och videoobservation**

### **4.4.1 Intervju**

Doverborg och Pramling framhåller några olika yttre faktorer som kan spela roll för samtalsintervju. För att skapa koncentration och intresse är det en förutsättning om intervjun genomförs på en lugn plats där barnet kan samtala öppet, och att intervjuaren har kunskaper om det tekniska materialet. Att filma har varit ett medvetet val för att intervjun inte ska avbrytas för anteckningar, samt kunna återspeglas och tydligt kunna se barnens kroppsspråk och gester. Tidpunkten på dagen kan också vara avgörande för barnets sinnesstämning samt att intervjuaren har framförhållning så att intervjun inte behöver avbrytas på grund av hemfärd eller lunch (a.a:25–26). Barnsamtalen utfördes på eftermiddagen, efter barnen ätit lunch och varit ute och lekt. Barnen blev tillfrågade om de vill vara med och samtala samt om de ville bli filmade i

samtalet. Det är viktigt att barn själv får besluta om de vill vara med eller inte, för att få fram det mest lättsamma och öppna samtalet. Den aktuella barngruppen är känd för mig sedan tidigare vilket är ett medvetet val. Doverborg och Pramling menar att om forskaren har en god relation till de som medverkar i studien kan detta skapa förutsättningar för ett givande samtal (a.a:27–29).

#### **4.4.2 Videoobservationer**

Stukát menar att för att fånga det som människor faktisk gör är videoobservation ett lämpligt verktyg men att medvetenhet ska finnas om att gruppen som observeras kan uppträda annorlunda under observationstiden (Stukát, 2005:49-50). Därför gjordes valet att filma under tre förmiddagar så att barn och pedagoger blev vana vid kameran. Nackdelen med videoobservation är att det är tidskrävande att bearbeta. Det är viktigt att under observationerna fokusera på det som är relevant för studien (a.a:49). När studien påbörjades observerades en del icke relevanta situationer och då blev det till min fördel att observera under tre förmiddagar för jag lärde mig iaktta det aktuella för studien.

#### **4.5 Urval**

Den aktuella studiegruppen består av 21 barn som är tre till sex år gamla, samt tre pedagoger som alla har någon form av pedagogisk utbildning. Förskolan där studien genomförs är precis i utkanten av en medelstor stad i Sverige. I förskoleområdet finns det till mestadels villor och bostadsrätter. Förskolan är uppdelad i fem avdelningar, två avdelningar för de äldre barnen och tre avdelningar för de yngre. I studien representeras både flickor och pojkar med olika etniciteter.

Urvalet vid barnsamtalen gjordes genom att barnen tillfrågades om de var intresserade av att vara delaktiga i ett samtal, det var viktigt att barnen själva fick välja om de vill medverka i barnsamtalet. I analys och resultat har alla barnsamtal tagits med, totalt åtta samtal och tretton barn medverkade. I de flesta samtalen var barnen två och två men ett övervägande gjordes i några av barnsamtalen att samtala enskilt med några barn. Den övervägningen gjordes då jag ansåg att samtalet mellan mig och barnet skulle blir djupare och mer givande om det inte fanns andra barn runtomkring.

Av videoobservationerna blev det en del bortfall på grund av att observationerna inte var tydliga och dialogen mellan pedagoger och barn var svåra att tyda. Under videoobservationerna gjordes även ett övervägande att inte ha filmkameran för nära barnen och pedagogerna för att så lite som möjligt påverka deras handlande. Tre stycken observationer valdes till sist ut för resultat och analys. Dessa tre observationer valdes ut för att de belyser en variation av konflikter på förskoleavdelningen och för att alla tre pedagogers förhållningssätt till konflikter ska framkomma i studien.

## 4.6 Etiska överväganden

För att veta vilka skyldigheter forskare har när de undersöker företeelser med människor, har det Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet gett ut en skrift med etiska krav för forskning.

*Informationskravet* innebär att de som är närvarande i studien ska informeras om studiens syfte och att deltagandet är frivilligt. Deltagarna har rätt att avbryta medverkan i undersökningen. Studiens tillvägagångssätt ska beskrivas för deltagarna och hur studien kommer att redovisas. *Samtyckeskravet* innebär att deltagarna i studien har rätt att själva bestämma om de vill medverka eller inte. Barn under femton år bör ha ett samtycke från föräldrarna. De som medverkar i studien har rätt att bestämma hur länge och på vilka villkor de ska delta (Stukát, 2005:131). Föräldrar och pedagoger informerades om studiens syfte och metod. Till föräldrarna lämnades skriftlig information som undertecknades. Samtal fördes med pedagogerna om syfte och metod. Det var viktigt för mig att barnen själva fick bestämma om de ville vara med i grupp- och samtalsintervju därför tillfrågades alltid barnen innan samtalet om de ville vara med. *Konfidentialitetskravet* innebär att hänsyn måste ses till de som deltar att de förblir anonyma om inget annat överenskommit. Alla uppgifter som är identifierbara ska antecknas och avrapporteras på ett sätt så att utomstående inte kan identifiera enskilda personer (Stukát, 2005:131-132). Tillsammans med pedagogerna kom vi fram till att utbildning, kön eller ålder inte nämns i studien och barnens namn är fingerande. Forskaren är rekommenderad att fråga deltagarna om de vill ta del av studiens forskningsresultat och berätta var och om forskningen kommer att publiceras. *Nyttjandekravet* innebär att den information som är insamlad under studien endast får

användas för forskningsändamålet. Underlaget får inte användas till kommersiellt bruk eller icke-vetenskapligt syfte (Stukát, 2005:132).

## 4.7 Genomförande

Kontakten med utvald förskola togs terminen innan examensarbetet påbörjades för att kunna informera pedagoger och föräldrar om studien samt att få deras medgivande på att de ville delta. Det var självklart för pedagogerna att ställa upp, dock blev de osäkra på metodvalet när det blev klart att det blev videoobservation. Vi hade en öppen dialog om hur det skulle fungera med videoobservation och efter ett tag uttryckte en pedagog att ”jag har vant mig vid tanken”. För att stilla deras oro kom vi överens om att utbildning, ålder eller kön inte skulle benämnas i studien för att säkra deras anonymitet. Skriftlig information om studiens syfte och metod lämnades personligen ut till föräldrarna, (Bilaga 2) så att eventuella frågor kunde besvaras och att medgivandet kunde lämnas in direkt. Undersökningen utfördes under tre heldagar på förskolan, observationer på förmiddagen och barnsamtal på eftermiddagen. I barnsamtalen var det ett till två barn i varje samtal och åtta barnsamtal utfördes totalt.

Bearbetning påbörjades genom återkommande genomgång av empiri och materialet transkriberades. Sedan lästes transkriptionen igenom ett flertal gånger och mönster blev så småningom tydliga.

Det som är citerat av barnen i resultat och analys delen är markerat i fetstil för att belysa deras utrymme att tala i konversationen mellan barn och pedagog. De namn som nämns i observationerna och samtalen är fingerande namn och bokstaven I står för intervjuare.

## 5. Resultat och analys

I detta kapitel kommer resultat och analys av observationer och grupp- och samtalsintervju utifrån konfliktsagan belysas i förhållande till studiens frågeställningar. Kapitlet är indelat i två huvudkategorier. Den första huvudkategorin är: Hur bemöter pedagoger konflikter och hur upplever barnen sig bli bemötta? Här presenteras hur pedagogerna utifrån observationerna praktiskt agerar i konflikter och hur barnen utifrån konfliktsagan beskriver hur de upplever sig bli bemötta i konflikter av pedagogerna. Den andra huvudkategorin är: Hur vill barnen att pedagogerna ska agera i konflikter? Denna del utgör en mindre del av studien men är en viktig del där barnen berättar hur de vill att pedagogerna ska göra i konflikter. Resultat och analys kapitlet avslutas med en sammanfattning.

De konflikter som observerats utspelas i det största rummet på förskolan och i två av tre observationer befinner sig barnen i lek bland kuddarna. Kuddarna som finns i hörnet av det största rummet på avdelningen är stora, mjuka och i olika färger. Medvetenhet finns om att det endas är pojkar som är med i observationerna. Detta är inget medvetet val utan det föll sig så under observationsdagarna att det var i pojkarnas konflikter pedagogerna var delaktiga.

Den konfliktsaga som barnen i barnsamtalen fick lyssna på samt avsluta utifrån egna erfarenheter och tankar inleder detta kapitel. Konfliktsagan är uppbyggd enligt följande:

### Konfliktsaga

*Här är Sara och här är Tim. På dagarna är de här på Vattnets förskola medan deras föräldrar är på jobbet. Sara och Tim brukar leka i "dockis". Sara brukar stå i affären och sälja mat som Tim köper av henne i affären. Ibland brukar de andra kompisarna på "dagiset" komma in i affären och handla mat. En dag kom Julia in i affären, Julia sa – Nu vill jag beställa ost! Sara svarade med att - okej men det kostar dig hundra kronor! Julia ville inte ge sina pengar till Sara. Sara sa att Julia MÅSTE ge henne sina pengar annars får hon ingen ost! Julia vägrade fortfarande att ge Sara pengarna och då slog Sara Julia!! Julia som fick ont och började gråta gick kallade på "fröken" ...*

## 5.1 Hur bemöter pedagoger konflikter och hur upplever barnen sig blir bemötta?

De tre pedagoger som arbetar i barngruppen agerar utifrån sina förutsättningar, sin respektive barn- och kunskapssyn. De observationer som analyserats är en liten del av pedagogers och barns vardag och pedagogerna kan självklart inte befinna sig i alla sammanhang alltid.

### 5.1.1 Vem har rätt att tala?

En grupp pojkar leker med kuddar och Erik har byggt en ”säng” som han ligger på. Sängen består av större delen av det totala kuddantalet. Övriga barn har sina kuddar och verkar nöjda med dessa. Pedagog 1 uppmärksammar att Erik (sex år) har en stor del av kuddarna och pedagog 1 går fram till Erik och ifrågasätter varför han har så många kuddar.

Erik: **Men dem ska vi sitta på.**

Pedagog 1 till Erik: Du kan ta några men titta där du har tre rader kuddar här.

Erik: **Nej men man ska...**

[Eriks ansikte sjunker ihop]

Pedagog 1: Nej men Erik, om det är en, två, tre, fyra barn här, du kan inte ta så många kuddar själv för det räcker inte för andra.

Erik: **Men dom har mer...**

[Pedagog 1 plockar isär Eriks säng]

Pedagog 1: Erik, Erik lyssna! [Hög röst] Ta första raden här, ta inte av de kuddarna ERIK, du har jätte många.

[Erik står nu lutad upp mot väggen med armarna i kors medan pedagogen står framåt lutad mot Erik med ryggen emot de andra barnen]

Pedagog 1: Vet du vad gör jag, om du inte vill dela med dig, du går och leker något annat, därför att dom pojkarna har haft kuddarna före dig. Dom var snälla att dom släppte in dig, eller hur? Det gjorde dom, så du kan inte göra så att det inte räcker för dom.

Erik: **Ja men jag ville ha...**

Pedagog 1: Ja men... nu har du jätte många kuddar, så nu kan du leka med dem, varsågod, lägg dem bredvid varandra så du kan lägga dig.

[Pedagog 1 går iväg]

(Ur fältanteckningar 30/5 2011)

Pedagog 1 går in i barnens lek utan att barnen själva påvisar att det finns någon konflikt. Pedagog 1 observerar att Erik har fler kuddar än de andra barnen och ser detta som ett problem som bör åtgärdas utifrån pedagogens perspektiv. Szklarski menar att denna typ av konflikt kan beskrivas som en *principrelaterad* konflikt, att konflikten framkommer när barn utmanar normer och regler utifrån vuxenvärldens sätt att förstå konflikter (Szklarski, 1996:88–89). Persson belyser att normer är hur du anses handla och dina normer är kopplade till det som anses vara normalt i ditt sociala sammanhang (Persson, 2010: 69). Sigsgaard använder vidare begreppet *kultur* och menar att i den kultur vi lever i finns det olika vanor som påverkar hur vi lever. När kultur och vanor utmanas av andras kulturer menar Sigsgaard att det är viktigt att vi reflekterar över våra egna kulturer, vanor och normer (Sigsgaard, 2003:106-107). Pedagog 1 agerade i konflikten utifrån sina normer och vanor, som att det inte är rättvist att ett barn har fler kuddar än övriga barn när de leker tillsammans. Det är tydligt att Pedagog 1 har största talutrymme samt talar *till* Erik med långa utläggningar medan det Erik säger, inte lyssnas in eller till och med avbryts. Pedagog 1 berättar för Erik hur han ska förhålla sig i leken till sina kompisar. Eriks tankar, idéer eller perspektiv lyssnas inte in. Pedagog 1 lyfter inte in de andra barnen i dialogen för att höra deras perspektiv på situationen. Maltén framhåller vikten av att lyssna på varandra och att det krävs ömsesidighet i samtalet och empatikänsla för den andre (Maltén, 1998: 20). När Erik ges ytterst lite utrymme att tala finns det ingen ömsesidighet i kommunikationen mellan honom och pedagog 1.

Tre av tretton barn framhåller i konfliktsagan att fröken säger ”Vad hände? ” (tre pojkar fem – sex år) när en konflikt inträffar. Dessa barn framhåller att pedagogerna vill påbörja en dialog med barnen för att ta reda på vad det är konflikten handlar om. Arnér menar att för att barn ska kunna bli demokratiska medborgare och förstå sina rättigheter behövs det pedagoger som intresserar sig för barns perspektiv i olika situationer (Arnér, 2009:30). Utifrån barnsamtalen blir det tydligt att en majoritet av barnen inte förväntar sig att pedagogerna kommer in i konflikten för att kommunicera med dem utan för att lösa konflikten, ofta utifrån de vuxnas normer, vanor och kultur. Sigsgaard menar att vuxna för ofta antar att barn trotsar dem medvetet men ett barns beteende kan vara naturligt för barnet utifrån barnets livsvärld (Sigsgaard, 2003:11).

## 5.1.2 Språkets makt och innebörd

”Förlåt Karl”

(Dante, fem år)

Barnen är fortfarande i lek bland kuddarna och det har tillkommit ytterligare några barn. Barnen har hämtat lådan med böcker och några sitter och läser i böckerna bland kuddarna. Plötsligt blir Karl ledsen och håller sig för huvudet. Dante har av misstag kommit åt Karls huvud med boken. Pedagog 3 hör Karls ”Aj” och kommer fram och frågar om Dante slagit Karl. Dante svarar att han slagit sig själv.

[Pedagog 3 sätter sig på huk vid barnen]

Pedagog 3: Okej men om du slår dig själv, ja det är ju bara rätt så dumt, men om du slår AANNDDRRRAA vad tänker du då? [Pedagogen höjer rösten och Dante tittar ner i golvet]

Pedagog 3: vad tänker du då om du slår en bok i huvudet på en kompis?

Dante: **Jag vet inte...** [tittar ner och lutar huvudet i handen]

Pedagog 3: Du vet inte... men det får du tänka efter och komma på. Framförallt tycker jag att du ska be om ursäkt till Karl, för man gör inte så.

Dante: **Förlåt Karl** [medan han gnuggar sig i ögonen och tittar ner]

Pedagog 3: Är det okej Karl?

Karl: Ja.

(Ur fältanteckningar 1/6 2011)

Pedagog 3 lyssnar och bekräftar att Karl fått ont genom att han fick en bok i huvudet. Vad pedagog 3 missar i sin frånvaro är att Dante slagit sig själv och att boken bara råkade komma åt Karl. Inget av barnen berättar för pedagog 3 vad som egentligen hänt. Karl blir heller aldrig delaktig i kommunikationen mellan Dante och pedagog 3. Pedagog 3 utgår ifrån att Dante slagit Karl och konflikten slutar med att pedagog 3 yrkar på att Dante ska be Karl om ursäkt, vilket han direkt gör. Konflikten tog avstamp i en händelse mellan Dante och Karl, men den intressanta problematiken blir den konflikt som uppstår mellan pedagog 3 och Dante. Szklarski betonar att denna typ av konflikt kan kallas en *Integritetsrelaterad* konflikt. Dante *anklagas* för någonting som han inte gjort. Szklarski betonar att det är ett respektlöst sätt att agera mot barn eftersom



pedagogen inte vet hela sanningen (Szkłarski, 1996:93-94). Persson använder begreppet *erkännande* som innebär att relationerna mellan medborgarna (på förskolan, barn och pedagoger) ska utmärkas av ömsesidighet, ansvar och dialog mellan parterna. Barn hamnar då i en process av självutveckling på den sociala arenan. Han påpekar också att om detta ömsesidiga möte inte sker och om barn blir kränkta sjunker känslan av egenvärde och självkänsla (Persson, 2010:65-67). Konflikter blir ett dilemma för pedagoger när pedagoger förhåller sig utifrån sina privata normer i olika situationer som uppkommer. Snarare måste de ju agera utefter de riktlinjer som finns i till exempel lokala arbetsplaner, värdegrundsplan och förskolans läroplan. Persson menar vidare att pedagoger måste bli medvetna om hur de agerar för att kunna förändra och synliggöra sina normer och värderingar (a.a:81-82). Konflikten avslutas med att Dante säger ”förlåt” och konflikten är över. Vilken betydelse och kraft har ordet förlåt för barnen och är detta ett sätt för Dante att komma ur konflikten och det negativa fokus som riktas emot honom?

Utifrån barnsamtalen var det fyra barn av tretton som påpekade vikten av att de som varit i konflikt skulle säga förlåt eller eventuellt kramas för att bli vänner igen. Citatet nedan belyser hur två pojkar fem år talar om att säga förlåt. De har hört på konfliktsagan och detta sägs när fröken kommer.

Olof: **Ajabaja. Hon (fröken) är sur.**

I: vad händer sen?

Johan: **Hon säger att det var inte bra att du slog Julia.**

Olof: **Hon ska säga förlåt. Sara ska säga förlåt till Julia.**

I: Vad händer efter de sagt förlåt?

Olof: **Kramas.**

(Ur fältanteckningar 31/5 2011)

Hur kommer det sig att bara var fyra av tretton barn som vidhöll att förlåt och kramas är ett givande sätt att bli vänner igen? Min tanke var att fler av barnen skulle lyfta detta ord som en fredsmäklande symbol. Kan det vara som i Dantes fall att begreppet förlåt tappat sitt värde då barn upplevt att förlåt bara är ett sätt att ta sig ur konflikten, en snabb lösning. Utifrån barnens perspektiv och erfarenhet har de kanske lärt sig att vuxna och pedagoger blir ”nöjda” när ett barn

sagt förlåt. Sigsgaard beskriver att många barn gör som den vuxna vill för att undvika skäll, samt att de gör den vuxnes vilja till sin egen (Sigsgaard, 2003:160).

### **5.1.3 ”Aja baja”**

Nio av tretton barn säger att fröken kommer att säga ”aja baja” i konfliktsagan. Detta är det första uttrycket de flesta barnen tar upp och som de menar att fröken skulle säga vid en konflikt. Begreppet ”aja baja” är inget ordval som under studien har används av pedagogerna när de tilltalat barnen. Däremot vid andra tillfällen har uttrycket ”aja baja” används av de pedagoger som arbetar med de yngsta barnen vid tillrättavisning vid konflikt eller om barnet gör något pedagoger anser opassande. Troligtvis utgår barnen från tidigare erfarenheter och från andra pedagoger och vuxnas sätt att kommunicera och förhålla sig till dem i konflikter. En förklaring till ordvalet ”aja baja” kan vara att det är ett sätt att tillrättavisa yngre barn. När pedagoger och vuxna har en föreställning om att yngre barn inte är lika kommunikativa så blir ”aja baja” ett symboliskt tillrättavisande begrepp till de yngsta. Vilar dessa föreställningar utifrån pedagogernas barn- och kunskapssyn i den bemärkelsen att de inte ser barnet som kompetent, med möjligheter att lyssna och kommunicera? Ann Åberg och Hillevi Lenz Taguchi citerar förskolans läroplan såhär: ”Flödet av barns tankar och idéer skall tas tillvara för att skapa mångfald i lärandet” (Åberg & Lenz Taguchi, 2007:58). De menar utifrån detta citat att lärandet i förskolan inte ska byggas på att vuxna kommer med färdiga och förmedlande svar. Barn måste få prova sina egna lösningar och för att få möjligheten till detta krävs det närvarande vuxna som stöttar och tror på barnen (a.a.).

### **5.1.4 Falsk demokrati**

Ett återkommande mönster är att pedagogerna säger till barnen att de själva får bestämma vad de vill göra men sen bestämmer pedagogerna i alla fall. Detta mönster belyses genom två observationer.

Ali till pedagog 3: **Sam säger att jag får gå och leka något annat.**

Pedagog 3: Men det kan ju inte Sam bestämma ju, ni leker ju här tillsammans. Lyssna på mig, ni som är här med kuddarna. Ni leker här tillsammans och funkar inte det så får sluta och gå och leka något annat och det gäller er allihop.

(Ur fältanteckning 1/6 2011)

I näst kommande situation är pedagog 1 i diskussion med Pelle och Martin. Pedagog 1 vill inte att Martin och Pelle ska leka med kuddarna för pedagog 1 anser inte att de var där från början. Pelle och Martin lekte från början med klossarna vid bordet men vidare säger pedagog 1 att de inte ska leka tillsammans för Martin vill inte. Pedagog 1 ger pojkarna valmöjlighet att gå och leka med något annat. Pelle svarar att de vill leka i dockis.

Pedagog 1: Mar, Martin... Pelle, du pratar för dig själv. Vad vill du göra, du bestämmer inte över Martin. Martin får bestämma själv vad är det han ska göra. [Pedagog 1 talar med hög och bestämd röst]

Pelle: **Jag vill vara i dockis.**

Pedagog 1: Varsågod!

Pedagog 1: **Martin vad ska du göra?** [Pedagog 1 pekar med hela armen mot motsatt håll än ditt Pelle gick]

Martin: **Dockis** [tyst]

Pedagog 1: MARTIN VÄLJER NÅGOT ANNAT, TACK.

Martin går mot det hållet som pedagog 1 pekar utan att säga vad det är han vill göra. Igen påpekar Martin att han vill vara i dockis men pedagog 1 vidhåller att han inte får vara där. Till sist bestämmer pedagog 1 att Martin ska ta ett memoryspel.

(Ur fältanteckningar 1/6 2011)

Pedagog 1 och 3 uttrycker båda att barnen själva ska bestämma men till slut är det pedagog 1 och 3 som bestämmer. Pedagog 3 tillrättavisar Sam och säger att han inte kan bestämma över Ali men i samma mening avslutar pedagog 3 med att säga att om ”ni inte kan leka tillsammans” måste alla avsluta leken och ”göra något annat”. Pedagog 1 frågar vad Martin vill göra och när han ger sitt svar så är det ”fel” svar och pedagog 1 skickar honom till ett annat rum. Persson menar att om makthavare/pedagoger bjuder in till samtal eller ställer frågor som redan har ett

bestämt svar betraktas detta som *skendemokrati* (Persson:2010:31). Vidare menar Persson att förskolan är barnets övergång från det sociala livet i familjen till det sociala livet i samhället (a.a:35). Det är de normer och värden som förskolan representerar och den erfarenhet som barnen tar med sig in i vuxenlivet och i samhället.

### 5.1.5 ”Skrik pedagogik”

”Det är inte roligt när fröken har elak röst”

(Mats, fem år)

Sigsgaard vidhåller att de flesta vuxna inte skulle ”skälla” eller ”skrika” på andra vuxna, men att bemöta barn med detta förhållningssätt anses annorlunda då vuxna inte ser barn som jämlika (Sigsgaard, 2003:11). Arnér och Tellgren betonar att vuxnas barnsyn påverkar hur de bemöter barn. De menar att det finns ett problem när många pedagoger utgår från stadieteorier om vad ett barn är utifrån olika faser och ålder i livet (Arnér & Tellgren, 2006:44-45). Dahlberg, Moss och Pence understryker liksom Arnér och Tellgren att barn måste ses som kompetenta och som medkonstruktör av sitt eget lärande (Dahlberg, Moss & Pence, 2001:21-27). Det är inte ovanligt att pedagogerna i barngruppen höjer rösten till barnen eller att de skriker, vilket blev tydligt utifrån det barnen berättade i förhållande till konfliktsagan. Under observationerna höjde pedagogerna rösten vid några tillfällen och talade högt och bestämt gentemot barnen. Sigsgaard beskriver även skäll genom att pedagoger eller vuxna specificerar vad barnet inte får göra, genom att påminna om att man sagt det förut genom att beskriva av påföljder och genom att kritisera barnets personlighet. I konfliktsagan återkommer också barnen till att pedagogerna ”skäller” eller ”skriker”. Nedan kommer barnens tankar om ”skäll” att belysas.

Utifrån konfliktsagan berättade två flickor, Lisa och Tina att de tycker fröken ska tala med de inblandade barnen i konflikten, men tillslut ska fröken ändå ”skälla ut” något av barnen. Vidare berättar Lisa att fröken ser sur ut och låter arg. De berättar att två pojkar i barngruppen brukar få skäll av fröken, och Lisa säger att hon blir rädd när fröken skäller för hon vill inte själv få skäll.

Mats, fem år berättar i barnsamtalet att: ”Det är inte roligt när fröken har elak röst”. Gustav, fem år utvecklar konfliktsagan och säger att när fröken kommer in i dockis kommer hon/han att säga ”AJA BAJA” vilket han skriker ut och han visar med hela ansiktet hur fröken ser ut genom att göra en arg min med ansiktet och höjer sin röst.

Sex av tretton barn uttrycker på olika sätt att pedagogerna ”skäller ut” eller har ”elak röst”. Sigsgaard menar att det finns liknande exempel på hur barn globalt upplever skäll. Sigsgaard belyser skäll som en uppfostringsmetod och han menar att det finns olika typer av skäll. Att skälla när ett barn råkar ut för fara kan vara ett sätt för den vuxna att visa sin rädsla för vad som kunde hänt, eller att vuxna skäller i förebyggande syfte för att barnet ska lära sig att något är farligt. Denna typ av skäll drabbar inte barnets personlighet då den är mer kollektivt riktad. Barn som ofta får skäll som riktar sig mot barns personlighet och handlingar kan få konsekvenser för barnets personlighetsutveckling (Sigsgaard, 2003:68-69). Barnen i studien beskriver precis som Sigsgaard att den vanligaste anledningen till skäll är att barnen antingen skadat varandra eller att de är stökiga. Det framkom att något barn kände sig ”rädd” när fröken skällde på andra barn i rädsla av att själv få skäll. Upplevs det att skället på avdelningen inte är berättigat och att vilket barn som helst kan få skäll när som helst? I Arnér och Tellgrens undersökning framkom det att barn som får skäll är osäkra på varför de får skäll (Arnér & Tellgren, 2006:67).

### 5.1.6 Bestraffning

Några barn leker i dockrummet och efter en stund kommer Sebastian ut från rummet och säger till fröken att Emil klättrar i skåpet. Pedagog 2 har inte varit närvarande i barnens lek utan är på väg förbi rummet där barnen befinner sig när Sebastian kommer fram och berättar vad som hänt. Pedagog 2 lyssnar på Sebastian och går in i dockis.

Pedagog 2: Emil du kan komma ut från dockis, du behöver inte vara här, du kan leka något annat.

[pedagog 2 lägger handen på hans axel och visar i vilken riktig utgången från rummet är]

Emil: ÅHHHHH!!

[Han slår ihop armarna över bröstet, han går mot ett annat rum där några andra barn leker med djuren]

Pedagog 2: Nej, nej, nej inte där heller, de leker jättestarkt. Vi kollar var finns det plats.

Emil: **Men dom... jag vill...**

Pedagog 2: Emil, vill du rita? Det går också bra!

Han sätter sig vid bordet med penna och papper där jag sitter och filmar. Han ser biter ut, lutar huvudet i händerna, han ritade inte.

(Ur fältanteckningar 30/5-11)

Pedagog 2 är inte närvarande i leken och vet inte vad barnen talar om eller vad de leker. När Sebastian kommer till henne och berättar om sitt problem är detta den första inblick pedagog 2 får i konflikten. Enligt Sebastian finns det antagligen en regel eller norm på avdelningen att det är förbjudet att klättra i skåpet. Pedagog 2 väljer att lyssna på Sebastian och därigenom bekräftar Sebastians norm och regel. Emil får därför lämna rummet utan möjlighet att berätta sin version. Emil ska enligt pedagog 2 leka med något annat och när han gör sitt val, passar inte det pedagog 2 för om han går in i valda rum antar pedagog 2 att han kommer störa de andra barnens lek. Det slutar med att Emil sätter sig vid ett bord och pedagog 2 fortsätter till nästa rum. Szklarski benämner denna typ av konflikthantering som *defensiv konflikthantering* (Szklarski, 1996:116). Barn kan använda sig av denna form av konflikthantering för att lösa konflikter och i min studie är det pedagog 2 som bemöter barnet i form av defensiv konflikthantering genom att förflytta barnet från konflikten. Szklarski menar att genom att fysiskt bli förflyttad från konflikten skapas ingen förändring i den uppkomna konflikten (a.a:116). Emil har i denna situation inte fått rätt att tala. Om han nu klättrat i skåpet får han inte möjlighet att stå för det han gjort eller försvara sig. Det är ingen pedagog som samtalar med Emil och för mig blir det tydligt att Emil är både arg och frustrerad. Hur ska han veta om han inte får någon vägledning? Ett exempel som Sigsgaard beskriver i sin bok är när ett litet barn ställt sig upp på en stol och säger, - ”titta”. Pedagogen ser bara faran i detta tar upp barnet och säger ”nej så får du inte göra”. Pedagogen i detta exempel precis som pedagog 2 sätter sig inte in i barnets perspektiv. Vidare menar Sigsgaard att om barn genom sina år i förskola och skola utsätts för dessa maktövergrepp kanske barn hamnar i ett ställningstagande där de inte tror de kan påverka sin egen livssituation och låter andra bestämma (Sigsgaard, 2003:170).

Att bli utplockad från rummet och/eller leken vid konflikt är enligt barnen själva en vanlig konfliktlösning. Sex av tretton barn beskriver att när fröken i konfliktsagan kommer in i dockiska barnet som gjort något dumt eller tramsar, lämna rummet/leken och göra något annat eller ska fröken sätta barnet på en stol, bänk eller madrass.

I Barnsamtal med pojke sex år berättar han när han lyssnat på konfliktsagan att:

**Viggo: En gång började två barn slåss där inne [pekar på andra rummet] och sedan fick de sätta sig bredvid fröken. De får sitta där tills fröken säger att de får gå ifrån.**

I: Hur känns det att sitta på stolen bredvid fröken?

**Viggo: Dåligt.**

I: På vilket sätt känns det dåligt?

**Viggo: På att någon har blivit arg, en gång blev fröken så arg på en att hon inte ens glömde bort det, hon var arg en hela dan tills han gick hem. Han slog mig och sparkade mig med en bok i ryggen.**

(Ur fältanteckningar 31/5 2011)

Att barn inte får skada varandra fysiskt är det nog inte bara något pedagogerna i denna studie försöker stoppa men vilka signaler sänds till barnen när vuxna sätter barnen på en stol, bänk eller madrass som straff för vad barnet gjort? Utifrån en undersökning som gjorts i Skottland var den näst vanligaste bestraffningsmetoden enligt lärarna att förflytta barn eller att frånta dem frihet. Sigsgaard sammanfattade det med att bestraffningar är det som gör barn mest olyckliga (Sigsgaard, 2003:79-81).

Maltén utvecklar denna typ av konflikthantering och menar att det finns konsekvenser med att barn utsätts för makt- och tvångsstrategier som uppfostringsmetod och under en längre tid skapar det stor frustration och aggressivitet hos den som är "förloraren" i konflikten (Maltén, 1998:176-177). Att bli straffade är något som en majoritet av barnen vidhåller och om barnen i barngruppen blir obefogat bestraffade, i likhet med Sebastian, vad händer med deras värdighet, självkänsla och som utvecklande individer? Sigsgaard använder sig av begreppen skuld och skam. Hans forskning belyser att vuxna anser att barn ska känna skam för att de ska anpassa sig

till en normalitet och blir som alla andra samt anpassa sig efter förutbestämda strukturer. Vidare diskuterar han att fysiskt våld mot barn har negativ effekt på barns uppväxt och i vuxenålder. Det finns inga studier på hur verbalt våld kan ge effekter i vuxenålder men Sigsgaard anser att verbalt våld ger liknande effekter som fysiskt våld, exempelvis genom negativ självbild, svårt att utveckla relationer och att personen medverkar i fler konflikter (Sigsgaard, 2003:175-184).

## **5.2 Hur vill barnen att pedagogerna ska agera i konflikter?**

Denna frågeställning utgör en liten del av studien men valet togs ändå att ha med denna del då den är viktig. Den visar att barnen reflekterar över hur de vill bli bemötta och att barnen vill bli bemötta utefter demokratiska värden i konflikter.

Arnér och Tellgren beskriver precis som i läroplanen (reviderad 2010) att barn tillsammans med vuxna behöver utveckla ett demokratiskt förhållningssätt som erbjuder ett socialt och ett individuellt ansvar (Arnér & Tellgren, 2006:58). De beskriver en metafor som Loris Malaguzzi formulerade och den påvisar vikten av ett demokratiskt samspel och förhållande mellan pedagog och barn. ”... ta emot bollen som barnen kastar och kasta tillbaka den på ett sådant sätt att barnen fortfarande vill vara med i spelet” (a.a:57). Detta citat beskriver vikten av att i dialog med barn påvisa öppenhet och demokrati i samspelet. Som studien visar bemötts konflikter genom olika metoder och förhållningssätt. I samtal utifrån konfliktsagan kom det fram hur barnen skulle *vilja* att pedagogerna agerade i konflikter.

I samtal med två barn, Sara och Ahmed, sex år berättade pojken att han skulle vilja att fröken låter honom fortsätta leka och vidare berättar han att på hans kusins skola får barnen bråka en stund. När jag frågar om det är ett bra sätt att lösa konflikter på svarar han, nej. Kanske tänker han att det inte skulle fungera på hans förskola och begränsas därmed i sitt sätt att tänka om konflikter. Det är intressant att pojken tillsammans med sin kusin har samtalat om konfliktlösning och utbytt erfarenheter.

Lisa däremot berättar om en konflikt då en pojke slog henne på olika ställen, då tycker hon att fröken ska säga nej och sätta honom på en stol.



Ahmed, sex år uttrycker i samtalet att pedagoger ska göra så här:

Aja baja, du får aldrig göra om det där mer. Så ska de vara arga för om de inte låter arga så tror de att de gjort fina saker.

(Ur fältanteckningar 31/5 2011)

I samtal med Tina och Lisa, sex och fem år uttrycker de till en början att fröknarna bara ska säga sluta och de vidareutvecklar detta:

Lisa: Med finare röst, de kan säga -ni kan leka tillsammans men inte tjafsa.

I: Skulle barnen lyssna bättre då?

Lisa: Ja jag tycker de ska säga till med finare röst

[Hon nickar och ler med munnen]

Tina: Att, att, att de inte ska skälla på oss

(Ur fältanteckningar 1/6 2011)

Utifrån barnens erfarenheter av konflikter vill några av barnen att pedagogerna ska ”straffa” den som gjort något som anses utanför normen, till exempel att fysiskt skada någon. Andra barn menar att ordet ”förlåt” löser konflikter och som flickorna ovan beskrev vill de att pedagogerna ska ha ”finare röst” när de talar med barnen.

Barnen i Sigsgaards studie framhåller också att de vill att vuxna ska prata med ”fin” eller ”vanlig” röst och skälla mindre (Sigsgaard, 2003). När barnen i studien berättar om hur de vill att pedagogerna ska agera i konflikter verkar de ha svårt att berätta eller ha en åsikt. Barnens erfarenhet av *olika* sätt att hantera konflikter verkar vara begränsade. Arnér belyser att barn ska lära sig hantera konflikter utifrån demokratiska värden och menar att förutsättningarna för detta är goda relationer. Vidare beskriver hon att barn ska ha inflytande i konflikter och hur de utformas. För att detta ska vara möjligt behövs det ömsesidighet och inte envägs kommunikation (Arnér, 2009:40). Enligt Arnér och Tellgren måste det finnas ömsesidighet och samspel i kommunikation för att skapa ett demokratiskt förhållningssätt i dialogen (Arnér & Tellgren, 2006:24). Barn bör tillsammans med vuxna ingå i ett samspel för att vidga synen på hur konflikter hanteras (Arnér, 2009:40).

### **5.3 Sammanfattning**

Pedagogerna agerar i konflikter med och mellan barnen och när en konflikt uppstår går de in i konflikten och hanterar den på olika sätt. Denna studie visar att de hanterar konflikter genom ett auktoritärt förhållningssätt. I många av konflikterna uteblir kommunikationen mellan pedagog och barn. Pedagogerna utgår från ett vuxenperspektiv och ett barnperspektiv, det vill säga de utgår från hur de anser att konflikter ska lösas. Barns perspektiv saknas i konflikterna. I konflikterna förflyttas barnen från leken/rummet, pedagogerna höjer rösten, de lyssnar inte på vad barnen säger eller ger barnen möjlighet till delaktighet som sedan ändå utgår från pedagogernas val och skendemokrati uppstår.

Barnen i undersökningen framhåller utifrån konfliktsagan att pedagogerna, skäller, säger ”aja baja” och bestraffar dem genom att sätta barnen på en stol, bänk eller madrass och förflytta barnen.

Barnen själva uttrycker att de skulle vilja att pedagogerna talade med fin röst, att de kan säga förlåt eller kramas, låta dem bråka samt att de som bråkar bör bestraffas genom att sitta på en stol eller ta ut barnet som bråkar från rummet.

## 6. Slutdiskussion

I detta kapitel utvecklas studiens resultat och analys samt görs en kritisk reflektion av genomförande och metodval. Även förslag på fortsatt forskning ges.

Denna studie belyser barns erfarenhet av konflikter samt hur pedagoger agerar i konflikt. Pedagogerna i studien använder sig av olika förhållningsätt i konflikterna som bestraffning, skendemokrati och makt. Barnen uttrycker och bekräftar dessa förhållningssätten. Barnen har ytterst lite inflytande i konflikterna och när barnen fick möjlighet till att själv bestämma, ändrades barnens beslut av pedagogerna och skendemokrati uppstod. Barnens beskrivningar om hur de skulle vilja att pedagoger agerade i konflikter ger vidare uttryck för begränsade alternativ och sätt att tänka.

Vilken barnsyn, perspektivtagande och förutsättningar vi har i arbetet med barn spelar en stor roll för verksamheten och särskilt för barnen. Att studiens barngrupp är full av möjligheter är ett antagande jag gör. Alla barn och barngrupper har förutsättningar att lyckas i sitt arbete med konflikthantering utifrån demokratiska värden. Det krävs pedagoger med en öppen barnsyn, som ser möjligheter och som är kreativa i sitt pedagogiska ställningstagande samt hittar pedagogiska verktyg till de situationer då barn utmanar pedagoger.

Arnér och Tellgren beskriver att barn i konflikter som bemöts av skäll eller bestraffning istället för en öppen dialog, inte får med sig verktyg för att hantera konflikter enligt demokratiska värderingar. Barn kanske förändrar sitt beteende tillfälligt för att de blir osäkra på den vuxne och vill vara denne till lags. Barn måste kunna lita på att de blir respekterade även om de gör fel ibland (Arnér & Tellgren, 2009:41). I studien har jag gett exempel kring det som Arnér och Tellgren beskriver, till exempel som när Dante säger förlåt trots att han inte gjort något fel eller när Emil får lämna dockis och anklagas för att ha klättrat i skåpet. De vuxnas frånvaro och distansen mellan barnen och pedagoger är stor i konflikthanteringen. Pedagogerna befinner sig på avstånd och när konflikt eller osämja uppstår går de in och agerar och säger till barnen utan att samtala med dem. Barnen berättar om straff som att få sitta på stolen, madrassen eller bänken och att pedagoger har elak röst. Det är dessa konfliktverktyg och dessa demokratiska värderingar som barnen tar med sig när de går vidare i livet och till nästa möte eller konflikt med andra barn.

Begreppet ”vuxen som förebild” är enligt Arnér & Tellgren ett återkommande uttryck i samtal om vuxnas förhållningssätt i förhållande till barn och de menar att pedagoger borde reflektera mer över sitt förhållningssätt då vuxna blir en förebild för barn på gott och på ont (2006, Arnér & Tellgren:48 ). I förskolan måste vi utmana och ifrågasätta normer, regler och förutfattade antagande. Kan inte vuxna och pedagoger genom sitt förhållningssätt visa människors lika värde och okränkbarhet, finns det en stor risk att barnen inte heller gör det. I dagens skolpolitik debatteras det om ”hårdare disciplin” i skolan och att barn är ”respektlösa” men frågan är var detta kommer ifrån? Utifrån mina erfarenheter och tankar om barn, föds barn inte onda och respektlösa. Hur ska barn lära sig om respekt för varandra, att de är bra som de är och om de rättigheter de har som medborgare ett i demokratiskt land där yttrande och tryckfrihet ska belysa vårt samhälle om de inte får detta bemötande? Jonsson och Roth menar att barn i större utsträckning har svårare att söka sig kunskap om vårt politiska samhälle än vad vuxna har. Vuxna kanske inte har kunskapen på grund av brist på intresse men det är ett val vuxna kan göra och som inte barn kan göra. Jonsson och Roth lyfter fram det kompetenta barnet, som är aktivt kunskapssökande och pedagoger som lyssnar på barnen (Jonsson & Roth, 2003:86).

Utifrån den tidigare forskningen (kapitel 3) blir det tydligt att pedagoger i förskolan har en stor roll ifråga om hur demokrati och konfliktarbete utformas. Pedagogers attityder, kunskaper och det dem tar för givet skildrar förskolans verksamhet och hur arbetet med konflikter och demokrati utformas i förskolans verksamhet.

## **6.1 Diskussion om genomförande och metodval**

I barnsamtalen var de flesta barn öppna och verkade tycka om att samtala, om hur de tänkte, men jag funderar på vilka konsekvenser det blir för studien när barnen inte är vana vid att deras tankar och funderingar lyssnas in av vuxna i form av intervjuer och samtal. För vad jag vet om denna barngrupp, har de inte enskilda samtal med barnen. Vid tillbakablickar på barnsamtalen kunde jag vid flertalet tillfällen ha ställt fler öppna frågor och fortsatt dialogen, samt gått djupare in på det barnen fokuserat på. Frågeställningarna styrde studien, men för att finna djupet kunde frågor

som ”hur tänker du?”, ”kan du ge exempel?” använts mer och det hade vidareutvecklat det barnen samtalade om för att sedan återgå till frågeställningarna. Framförallt sista frågeställningen om hur barn vill att pedagoger ska göra, skulle följts upp mer. En nackdel med att utgå ifrån en konfliktsaga är att den kan färga barnens tankar och åsikter. Hade barnens svar blivit annorlunda om jag utgått från en annan typ av konflikt i sagan?

Filmkameran var något som pedagogerna var lite nervösa inför men efter en stunds filmande la sig nervositeten. Min oro var att pedagogerna skulle agera annorlunda utefter de förväntningar de antog att jag hade på dem. För att förebygga detta samlades empiri in under tre dagar och då fann sig pedagogerna i att filmkameran var där och det blev en naturlig del av dagen för barn och pedagoger. Genomgång av videoobservationerna, att transkribera materialet samt att välja ut de mest relevanta i observationerna tog tid. Det var värt den tid det tog för videoobservation är ett spännande och intressant sätt att försöka förstå och fånga ett praktiskt agerande utifrån en grupp människor och situation.

## **6.2 Förslag på fortsatt forskning**

Denna studie hade jag gärna följt upp och fördjupat mig i. Förslag på vidare forskning skulle vara att göra en liknande studie på en annan förskola i Sverige för att hitta likheter, skillnader och eventuellt kunna dra slutsatser och generalisera detta problem i förskolans verksamhet. En annan metod för att bemöta barns tankar om konflikter är att samtala med barn direkt eller en stund efter att de varit i konflikt där en pedagog varit involverad. Antagligen skulle minnet och känslorna vara färskare från konflikten och behovet att ”prata av sig” större. För ytterligare djup i studien hade intervjuer med pedagogerna varit givande samt om pedagogerna hade fått titta på de utvalda observationerna och berätta om hur de tänkte i de olika situationerna. Arbete med konfliktlösning som projekt på en förskola skulle vara intressant att vidareutveckla för att fånga djupet i relationen mellan pedagog och barns perspektiv och att sedan följa upp projektet efter en viss tid så att forskningen/studien skapar förändring.

## 7. Referenser

- Arnér, Elisabeth & Tellgren, Britt (2006) *Barns syn på vuxna – att komma nära barns perspektiv*. Studentlitteratur
- Arnér, Elisabeth (2009) *Barns inflytande i förskolan – en fråga om demokrati*. Studentlitteratur AB Lund.
- Dahlberg, Gunilla & Moss, Peter & Pence, Alan (2001) *Från kvalité till meningsskapande – postmoderna perspektiv - exemplet förskolan*.
- Doverborg, Elisabet & Pramling, Ingrid (1999) *Att förstå barns tankar – metodik för barnintervjuer*. Liber AB
- Hartman, Jan (1998) *Vetenskapligt tänkande – Från kunskapsteori till metodteori*. Studentlitteratur: Lund
- Jonsson & Roth (2003) *Demokrati och lärande – om valfrihet, gemenskap och övervägande i skola och samhälle*. Studentlitteratur Lund.
- Jonsdottir, Fanny (2007) *Barns kamratrelationer i förskolan – samhörighet tillhörighet vänskap utanförskap*. Holmbergs, Malmö
- Lenz Taguchi, Hillevi och Åberg, Ann (2007) *Lyssnandets pedagogik – etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Liber AB
- Maltén, Arne (1998) *Kommunikation och konflikthantering – en introduktion*. Lund
- Persson, Lars (2010) *Pedagogerna och demokratin – en rättssociologisk studie av pedagogers arbete med demokratiutveckling*. Lund University
- Sigsgaard, Erik (2003) *Utskälld*. Liber AB
- Stukát, Staffan (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Stockholm: Studentlitteratur AB.
- Szklarski, Andrzej, (1996) *Barn och konflikter – en studie av hur konflikter gestaltas i svenska och polska barns medvetande*. Linköping University, Sweden.
- Läroplan för förskolan, Lpfö98 reviderad 2010. Stockholm

# Bilaga 1

## Konfliktsaga

*Här är Sara och här är Tim. På dagarna är de här på Vattnets förskola medans deras föräldrar är på jobbet. Sara och Tim brukar leka i "dockis". Sara brukar stå i affären och sälja mat som Tim köper av henne, i affären. Ibland brukar de andra kompisarna på "dagiset" komma in i affären och handla mat. En dag när Julia kom in i affären, Julia sa – Nu vill jag beställa ost! Sara svarade med att - okej men det kostar dig hundra kronor! Julia ville inte ge sina pengar till Sara. Sara sa att Julia MÅSTE ge henne sina pengar annars får hon ingen ost! Julia vägrade fortfarande att ge Sara pengarna och då slog Sara Julia!! Julia som fick ont och började gråta gick kallade på "fröken"...*

Frågor som jag kan ha i tanken under samtalet:

Vad tror ni att fröken sa?

Vad skulle ni vilja att fröken sa till er?

Vad brukar hända om ni bråkar med någon/några?

Hur tror ni att Sara och Julia löste konflikten/bråket?

Jag har medvetet valt att benämna förskolan som "dagis" och pedagogerna som "fröknar" då det är dessa begrepp som barnen kallar sin förskola och sina pedagoger.

## Bilaga 2

Hej alla föräldrar!

Jag, Emma Nilsson som är lärarstudent här på förskolan har nu påbörjat mitt examensarbete. Jag kommer att göra en undersökning som handlar om hur pedagoger arbetar med demokrati i konflikter. Detta innebär att jag kommer att observera på avdelningen genom att filma situationer där barn och pedagog är involverade i en konflikt för att se hur konflikten bemöts av barn och pedagoger. Andra delen i denna undersökning är att intervjua barnen i smågrupper. Även dessa intervjuer vill jag filma för att få fram barnens tankar och funderingar genom ord men även genom kroppsspråk. Barnen kommer i undersökningen att vara anonyma och det filmade materialet är endast för mig och kommer att förstöras efter examensarbetet är färdigt.

Mvh Emma Nilsson

Jag **godkänner** att mitt barn får vara med i undersökningen: \_\_\_\_\_

Jag vill **inte** att mitt barn är med i undersökningen: \_\_\_\_\_

Förälderns underskrift \_\_\_\_\_

Lämnas snarast in till pedagogerna på avdelningen